

Antoni Figuera

Potser sigui una passió inútil escriure sobre cinema. com tantes altres. Però, com afirmava el bo de Kierkegaard, “qui s’ha perdut en la seva passió ha perdut menys que el qui ha perdut la seva passió”. Per això els qui ens hem acostat sempre al cinema des d’aquesta dimensió passional que l’entraniable pensador danès reclamava per a d’altres menesters patim d’un excés d’imaginació mítica de la qual, per descomptat, no pensam claudicar mai. És més: cada vegada que podem reivindicam aquesta actitud, sense cap indici de mala consciència per part nostra, com un saludable “sprit” d’heterodòxia particular en una època, d’altra banda, propensa a tots els excessos desmitificadors en el terreny de la crítica —tant la cinematogràfica com les altres.

Algunes lectures de sempre (per exemple la del magnífic llibre de Frank D. Mc Connell sobre “el cinema i la imaginació romàntica”) m’han duit a reflexionar apassionadament i passionalment sobre les limitacions que genera una actitud desmitificadorament crítica quan es tracta de jutjar una obra —un llibre, un quadre, una pel·lícula— davant les possibilitats que ofereix una manera lúdicament gojosa, imaginativa i lliure de recrear des d’un altre pla diferent aquesta obra. L’avantatge que ofereix aquesta segona perspectiva és el d’assumir des del precís instant en què s’adopta el seu caràcter rabiosament individual, subjectiu, condicionat... O sigui: poder jugar obertament, al descobert, el joc de la crítica des d’una clara posició de renúncia al dogmatisme, a la pontificació, al presumpte engany d’una tan proclamada objectivitat, que fan del crític de torn un avorrit entomòleg o disseccionador d’aquesta Morgue particular en què alguns han convertit l’exercici de la crítica. Perquè, reconeguem-ho, la crítica és una escriptura de segon grau (si partim del supòsit de Roland Barthes sobre el grau zero de l’escriptura) en què allò que queda fixat, amb tinta indeleble sobre la pàgina en blanc, en un exercici d’antifascinació retòrica radicalment contraposat al sentiment que experimentava per exemple un

Mallarmé en l’acte mateix de la creació, no és sinó la traducció a un altre medi —amb altres recursos— de quelcom que nasqué per ser copsat per la retina i incorporat per via intuïtiva abans que conceptual a aquest museu imaginari d’imatges recuperades i reinventades —de temps recobrat— que anomenam memòria. D’aquí ve que només aquella crítica inherent al procés mateix de creació i indissociable d’ell mereixi el seu nom. Encara que es tracti de “signes en rotació” sobre un full de paper, en l’espai d’una tela o en el rectangle d’una pantalla —per dir-ho amb l’expressió tan encertada d’Octavio Paz.

Per tot això crec personalment que només serà digne d’aquest nom —és una opinió com una altra— aquella crítica que d’entrada renunciï conscientment a l’ofici de destruir-nos la meravellosa possibilitat d’apropar-nos a una obra pels nostres propis mitjans, però que, alhora, sàpiga recuperar per al nostre gaudi personal, la fruïció, el plaer d’assolir participativament excitats, aquells privile-

giats moments que, des d’aquella caverna platònica que és una sala a les fosques —i ara sí que parlam de cinema—, ens recorden constantment que la màgia de tot art (i sé que seran molts els qui titllaran aquesta afirmació de vaga i candorós idealisme) consisteix a eternitzar per un sol moment —una cara, un gest, una mirada— el temps, rescatant-lo de la fugacitat a què la seva pròpia naturalesa —de la matèria de què són fets els somnis— el sotmet.

Als convençuts que s’ha de desmitificar el cinema per tal de poder reeducar l’espectador, els record que, per a nosaltres, que ens hem passat la vida mitificant les dones, els llibres i les pel·lícules, potser amb la intenció secreta d’alliberar-nos de la desmitificació constant del temps i de la mort, el caràcter mític del cinema deriva de la seva capacitat de recreació i enriquiment del món real, i no, contra el que se suposa, del seu poder de falsejament i alienació col·lectiva.

Como un torrente

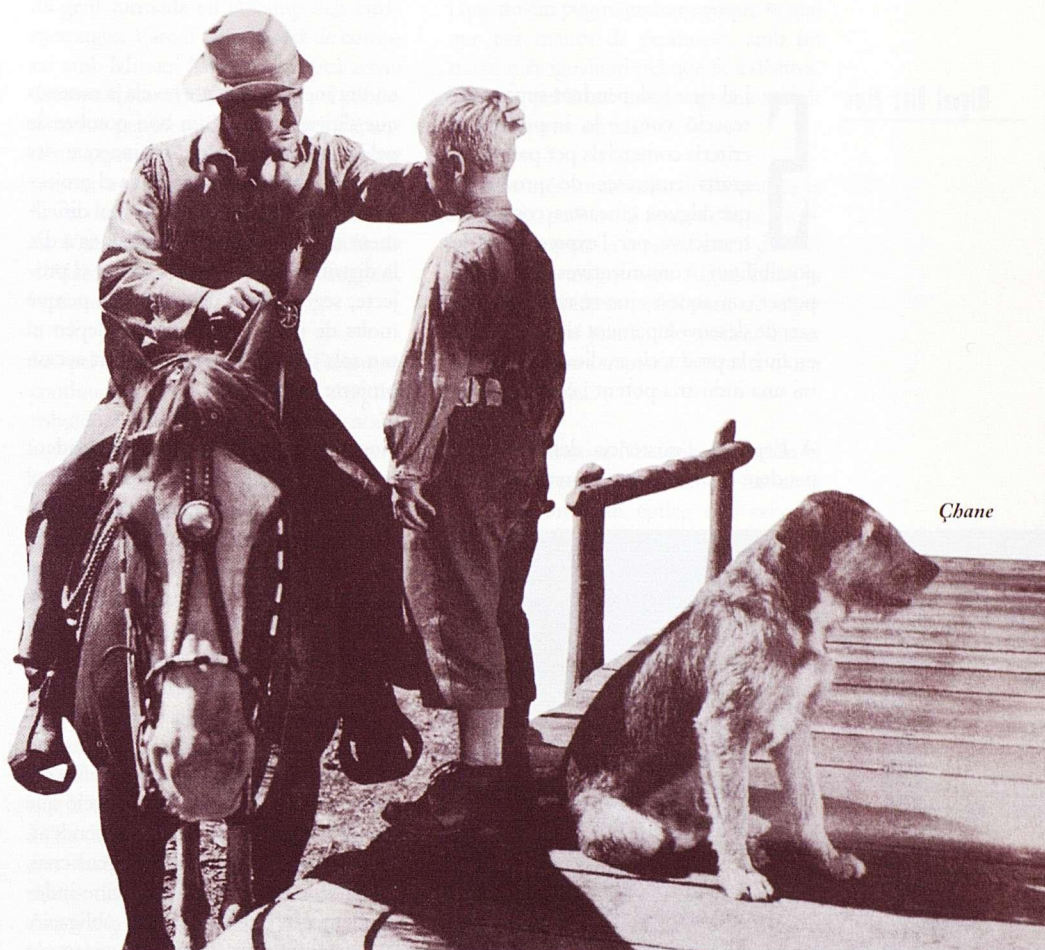
“Els llums s’apaguen i en aquest vídeo mnemotècnic que és el record hi començ a entreveure estrelles d’una constel·lació vagament familiar.”

Opinam del cinema el mateix que els autors de la Generació del 27 opinaven de Góngora i que, amb tan meridiana claredat exposaren entre altres Salinas i Cernuda: es tracta d’un art —d’un llenguatge— que sublima la realitat perquè parteix de la seva radical insuficiència poètica. D’aquesta manera, el cinema és fet de moments que, igual que la nostra mirada reflectida en un mirall —i ja sabem des d’Alicia les fascinants i desconegudes possibilitats que esperen a qui s’atreveixi a passar a l’altre costat—, ens escindeixen, ens dualitzen —aquell “Jo som un altre”, com volia Rimbaud—, només per restituir-nos de nou a l’interior de nosaltres mateixos més enriquits, més reconciliats amb allò que som —aquell caminant el camí del qual són les seves petjades, com ens ensenyà Machado— o voldríem ésser o no podrem aconseguir mai per molt que ens ho proposem. I d’això, molts en diran evasió, segurament. Però d’altres en deim coneixement.

I és aquesta arqueologia de la mirada a la qual tan lligat m’he sentit des que vaig començar a anar al cinema quan tenia pocs anys —aquesta pàtria única que sempre he compartit amb Baudelaire, Rilke y Fernando Savater— que encara avui possibilita el fet que certes cales insondables per l’edifici crullat del record no quedin reduïdes a simple recordatori entre nostàlgic i masoquista, sinó que agafin tot els perfils d’un acte de supervivència.

He de confessar que el meu “pedigree” particular és compost d’innombrables peces d’un mosaic —collage d’imatges, seqüències, fragments com restes d’un naufragi— el revers del qual (la trama del tapís)— fa una figura: la silueta esbossada d’una ombra que som jo: rastre de fum en la distància, esquerra d’una pedra que testimonia l’impacte de la bala, hoste de la boira. Els llums s’apaguen i en aquest vídeo mnemotècnic que és el record hi començ a entreveure estrelles d’una constel·lació vagament familiar: l’eco llunyà del pas d’un cavall perdent-se cap a valls mai no vistes (*Shane*); ciga-

Çhane

rretes que fan més densa la tristesa del passat quan algú al nostre costat anomena la dona que encara estimam bojament i li deim amb veu pastosa al pianista del local: “Torna-la a tocar, Sam” (*Casablanca*); mans pietoses d’aquells qui, en el moment suprem de la mort, es tanquen els ulls ells mateixos per no veure tota la misèria del món i perquè “entre el dolor i el no-res” s’ha escollit el no-res (*A Bout de Souffle*), peus que xipolleguen arran de vorera amb tota l’alegria del món soplujada davall un paraigua perquè la noia que estimam ens ha dit sí amb la mirada i ho ha de saber tothom fins a quedar xops de llum i de felicitat (*Cantant sota la pluja*); converses entre dos que encara es malfien l’un de l’altre, a entrada de nit i tristes gavines als ports, recordant-nos que el món s’ha fet petit i han estat abolides les fronteres i tots som solidaris i ens hem de preservar de la malaltia que ens pot contagiar a tots (*Pánico en las calles*); tafurs llevant-se el capell en un ente-

rrament per primera i única vegada en un esplèndid gest de dignitat suprema mentre al fons de la imatge flueix el corrent d’un riu que ens arrabata còdols arrossegats pel seu curs (*Como un torrente*)... Què us diré?

En aquesta galeria de miralls sense fons que és el cinema, i la pintura, i la literatura i la música —la crítica no té altra possibilitat que girar a l’entorn de l’objecte estimat— pantalla, manuscrit, tela o pentagrama— deixant-se vampiritzar per ell, deixant-se posseir en una actitud de total entrega —ofrena rendida i generosa— a allò que s’estima i de què —activament i no passivament— es depèn. Només així, vençuts però no destruïts, gaudirem plenament de l’obra cada vegada que, puntualment, la recordem. A la vegada que se’ns farà menys dolorosament suportable l’afirmació de Borges, exacta com un calfred: “el temps, incessant, em desgasta”. ❖

Periodista: Tenc entès que va estudiar la carrera de Filosofia

W. Allen: No, això no és cert. Jo... Jo vaig fer un curs de Filosofia existencial a la Universitat de Nova York. I... I al final em varen fer deu preguntes i no en vaig saber contestar cap. Les vaig deixar totes en blanc. Em varen donar excel·lent

Stardust Memories-1980- de Woody Allen